

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא פה

לעילוי נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

כיצד משערים את הצער

צער במקום נזק היכי שיימין? ר"ל מתי שקטע את ידו ונתן לו דמיה כיצד משער את הצער

הגמרא מנסה להסביר בשלושה אופנים ודוחה אותם, ואח"כ מסיקה.
אמר אבוב דשמואל-

1. אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו.
(קושיה) לקטוע לו ידו? לא צער לחודיה הוא! הא כולו חמשה דברים איכא! ועוד, בשופטני עסקינן!
2. אלא לקטוע ידו הקטועה שמחברת בגידים צמותין שאינו ראויה למלאכה.
(קושיה) ידו הקטועה נמי, לא צער לחודיה איכא! הא צער ובושט איכא דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים!
3. אלא אומדין כמה אדם רוצה ליטול לקטוע לו ידו המוכתב למלכות לקוצצה בסם שאין בזה צער, ושמים בין סם לסייף כמה אדם מוכן לקבל לקוצצה בסייף.

(קושיה) אמרי הכא נמי לא שקיל כל ממון שבעולם ומצער נפשיה!

4. (מסקנה) אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לשליח המלך לקטוע לו ידו המוכתב למלכות לקוצצה בסייף בין סייף לסם דהיינו לקוצצה בסם בלי צער - ליטול זה מזה המזיק מה שנתן זה המוכתב למלכות לשליח המלך.
(משנה) ריפוי

[ת"ר] -

- א. עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה, חייב לרפאותו וחייב ליתן לו דמי שבתו. - אלמא חייב בשניהם.
- ב. ר' יהודה אומר אינו חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו.
- ג. וחכמים אומרים שבתו ורפאותו הקישן הכותב, כל שחייב בשבת חייב בריפוי, ושאינו חייב בשבת אינו חייב בריפוי, ולכן כאן כיוון שפטור משבת פטור נמי מריפוי.

במאי קא מיפלגי?

זה ברור שבריייתא זו לא מתייחסת למקרה רגיל שאדם הזיק את חברו שצריך לפצותו בריפוי ושבת, ולהלן יתבאר שני אופנים כיצד לבאר את מחלוקתם: אם נתנה רשות לנחבל לאוגדה ולעטפה מפני צער הצינה, ובכך גורם שיעלו צמחים מחמת הבל וחום האגד, אז אסור לאגד, שנחשב כשעושה להנאתו. ובאופן שני, שמותר לאגד, ובה מקבל ריפוי ושבת לכ"ע, אך לא ניתנה לאגוד יתרה, ולמרות זאת, אם אגד, לא יחשב כפושע ממש³³⁰, ונחלקו האם המזיק חייב לשלם לו ריפוי ושבת או אחד מהם. למטה הפסוק שידרשו אותו.

אם יקום והתהלך בחוץ על-משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:

1. לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי-
הכא במכה ניתנה לאגד קמיפלגי:

- א. רבנן ת"ק סברי מכה ניתנה לאגד - וחייב בריפוי ושבת.
- ב. ורבי יהודה סבר מכה לא ניתנה לאגד - ריפוי דתנא ביה קרא דשנה עליו הכתוב מיחייב. שבת דלא תנא ביה קרא, לא מיחייב.
- ג. רבנן בתראי - פטור לגמרי.
2. רבה -
דכולי עלמא מכה ניתנה לאגד ולא ניתנה לאגד יתירה.

א. ורבנן ת"ק סברי כיון דתנא ביה קרא בריפוי אשבת נמי מיחייב דאיתקש לריפוי.

רק לשלא מחמת המכה הוא דאתא.
ב. ר' יהודה סבר כיון דלא ניתנה לאגד יתירה, ריפוי דתנא ביה קרא מיחייב, שבת דלא תנא ביה קרא, לא מיחייב, דמעטיה רחמנא רק.

ג. לרבנן בתראי - פטור לגמרי.

ריפוי דתנא ביה קרא - מיבעי ליה דתניא דבי ר' ישמעאל אומר ורפא ירפא, מכאן שניתן רשות לרופא³³¹ לרפאות ולא אומרים שהקב"ה שהביא לו מכה זו הוא ירפא אותה.

[אם היה כתוב ריפוי אחד היינו אומרים שדווקא במכה ע"י אדם, אך הבא בידי שמים פטור, ולכן שנה הכתוב שאפילו חולי הבא בידי שמים הותר - רשב"א]

ת"ר מנין שאם עלו בו צמחים מחמת המכה ונסתרה המכה, שחייב לרפאותו וחייב ליתן לו שבתו?
ת"ל רק שבתו יתן ורפא ירפא - שינה הכתוב בריפוי והקיש שבת לרפוי. יכול אפילו שלא מחמת המכה? ת"ל רק

ר' יוסי בר' יהודה אומר אף מחמת המכה פטור שנאמר רק.
להלן שתי הבנות בדעת רבי יוסי, על פי הדעות המובאות בבריייתא דלעיל.

1. איכא דאמרי אף מחמת המכה פטור לגמרי כרבנן בתראי.
2. ואיכא דאמרי אף מחמת המכה פטור משבת וחייב בריפוי כמאן כאבוב:

מה נחשב שלא מחמת המכה

הגמרא חוזרת ומבארת את דברי ת"ק המובא בבריייתא השניה.

אמר מר יכול אפילו שלא מחמת המכה ת"ל רק.
(קושיה) שלא מחמת המכה בעי קרא?
אמרי מאי שלא מחמת המכה כדתינא-
הרי שעבר על דברי רופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה, מפני שדבש וכל מיני מתיקה קשין למכה, והעלה מכתו גרגותני דהיינו נאתא כריכתא בשר מת יכול יהא חייב לרפאותו - ת"ל רק.

מאי אסותיה?

אהלא וקירא שעה וקלבא שרף היוצא מחביות של יין

איזה רופא צריך לרפאות את הנחבל

ואי א"ל החובל אסייך אנא ולא אתן דמי רפוי - א"ל דמית עלי כאריא ארבא אוריב.
[ר"ל שאין רפואתו מקובלת עליו, ואפילו שידוע שהוא רופא, מ"מ צריך שיהא לחולה נחת

רוח מן הרופא כדי שתועיל רפואתו - ר"ש].

ואי א"ל החובל מייתינא אסיא דמגן במגן חנם וקרובו הוא - א"ל אסיא דמגן במגן,

מגן שוה. [כשאין הרופא מצפה לקבלת שכר, אין ליבו ומחשבתו מדוקדקים בעיקר צרכי החולה - ר"ש].

ואי אמר מייתינא לך אסיא רחיקא - אמר ליה אסיא רחיקא עינא עורא שעתיד לילך לדרכו ואין חושש אם יעזור עינו של זה.

אם יכול הנחבל לקבל דמיו ומרפא את עצמו

ואי א"ל היאך הב לי לדידי ואנא מסינא נפשאי.
א"ל פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי!

ואי א"ל קוץ לי מקץ א"ל כל שכן דפשעת בנפשך וקרו לי 'שור המזיק'.

[עד כאן דף פה עמוד א']

331 תוספות ד"ה שניתנה רשות לרופא לרפאות. וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי:

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא פה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן(שמעריים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא:)

תשלומי שבת, ורפואה שלא במקום נזק

להלן מהיכן לומדים שאת כל ארבעת התשלומים, חייב לשלם אפילו במקרה שכבר משלם דמי נזק, ואיך מצינו מציאות כזאת, ובנוסף יתבאר דרשות נוספות במקראות הללו.

תנא וכולן משתלמין במקום נזק. מנהני מילי?

צער-

אמר קרא פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק

לרבות שוגג כמזיד ואונס כרצון – מזה שלא כתוב פצע בפצע, מאי פצע תחת פצע ש"מ תרתי.

שלא במקום נזק היכי משכחת להו צער? כדקתני צער כוואו בשפוד או במסמר ואפילו על צפורנו מקום שאינו עושה חבורה.

ר' יפ' -

דתנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות - ליתן רפואה במקום נזק - דא"כ נכתוב קרא ורפא ירפא ש"מ ליתן רפואה במקום נזק.

לכדאמרן למיתני ביה קרא בריפוי א"כ לימא קרא או רפא רפא או ירפא ירפא מאי ורפא ירפא? ש"מ ליתן רפואה במקום נזק.

שלא במקום נזק היכי משכחת להו ריפוי? דהוה כאיב ליה מידי וסליק והיה מתרפא ואייתי ליה סמא חריפא ואחוריה לבישריה הפכו למראה צרעת, דצריך לאותבי ליה סמא לאנקוטיה גוונא דבישריה.

להחזיר לו את מראה הבשר.

שבת-

שלא במקום נזק?

דהדקיה סגרי באינדרונא בחדר ובטליה.

בושת-

דרק ליה באפיה.

[משנה] שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין

תנו רבנן שבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שלב.

ואם תאמר, לקתה מדת הדין, שלא שילם לו כל צרכו, דכי מיתפח מתרפא האי גברא לאו אגרא דשומר קישואים הוא שקיל! אלא דלי דוולא ושקיל אגרא, אי נמי, אזיל בשליח ושקיל אגרא.

(תירוצ' מדת הדין לא לקתה! שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו.

איך שמים שבת

אמר רבא:

קטע את ידו- נותן לו דמי ידו, ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין.

שיבר את רגלו שוב לא יכול לשמור קישואין, שצריך להלך סביב הגינה - נותן לו דמי רגלו ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר את הפתח.

סימא את עינו - נותן לו דמי עינו ושבת רואין אותו כאילו הוא מטחינו בריחים. חירשו - נותן לו דמי כולו. שלג

קטע ידו, שיבר את רגלו וסימא את עינו - שלא שאמדוהו / כשאמדוהו

בעי רבא קטע את ידו ולא אמדוהו, שיבר את רגלו ולא אמדוהו, סימא את עינו ולא אמדוהו, ולבסוף חירשו, מהו:

להלן צדדי ספקו:

מי אמרינן כיון דלא אמדוהו, בחד אומדנא סגי ליה ויהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי

או דלמא, חדא חדא אמדינן ויהיבין ליה?

נפקא מיניה: דבעי למיתב ליה צער ובושת דכל חדא וחדא.

אך דנזק וריפוי, שהרי לא נתרפא בינתיים ושבת, שהרי נותן לו כל מה שהיה שוה מתחילה והרי הוא כעבדו דכל חדא וחדא לא יהיבין ליה, דכיון דקא יהיב ליה דמי כוליה, כמאן דקטליה דמי והא יהיב ליה דמי כוליה.

צער ובושת מיהת דכל חדא וחדא יהיב דהא הוה ליה צער ובושת,

להלן הספק כשאמדוהו:

ואם תימצא לומר, כיון דלא אמדוהו קא יהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי- אמדוהו מהו?

להלן צדדי ספקו:

מי אמרינן כיון דאמדוהו חדא חדא בעי למיתב ליה, או דלמא, כיון דלא שלים יהיב ליה דמי כוליה.

(מסקנה) תיקו.

מכה חוזרת - אם ישנם בתשלומי נזק

החובל את חברו במכה החוזרת וכרגע צריך לשבות ממלאכתו עד שיתרפא, לכך אם היה נמכר עכשיו היו דמיו פחותים. להלן רבה מסתפק אם הולכים בתר השווי הנוכחי או על סופית שלא יפחת. להלן יתבאר עוד שתי שיטות נוספות (אביי ורבא) שאחד סובר שלא משלם והשני מחייב.

א. בעי רבה שבת הפוחתתו בדמים מהו?

היכי דמי?

כגון שהכה על ידו וצמתה ידו מתכווץ וסופה לחזור - מאי?

להלן צדדי הספק:

כיון דסופה לחזור לא יהיב ליה דמי ידו ולא מידי,

או דלמא, השתא מיהת אפחתיה?

[עד כאן דף פה עמוד ב]

שלג תוספות ד"ה חרשו נותן לו דמי כולו. ע"כ לא מיירי באותו שקיטע את ידו ושיבר את רגלו וסימא עינו אלא אפילו באדם שלם דומיא דסימא עינו דלא איירי באותו שקיטע ידו ושיבר רגלו דהא בשיבר רגלו אין נותן אלא כשומר הפתח שהוא פחות מטחינת הריחים ותימה דמשמע הכא דחרש לא שיי' מידי מדנותן לו דמי כולו ובפ"ק דערכין (דף ב. ושם) תנן חש"ו נדרין ונערכין [1] ואור"ת דיש לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים [2] ולר"י נראה דהכא באדם שאין בר אומנות כדפי' לעיל וכן משמע מדנקט דלי דוולא ואזיל בשליחות הלכך כשנתחרש אין שוה כלום והתם מיירי כשיש לו אומנות:

שלג תוספות ד"ה רואין אותו כאילו שומר קישואין. שכבר נתן לו דמי ידו או דמי [1] רגלו שומר קישואין לא קאי ארגל דברגלו קאמר בגמרא שבת כשומר הפתח אבל קישואין אין יכול לשמור [2] א"נ בגמ' איירי בשיבר שני רגליו דומיא דסימא את עינו דאיירי בסימא שתי עיניו דאי עינא אחת עדיין הוא לכל זה שהיה ראוי בתחילה ובתוספתא (פ"ט) נמי קתני רואין אותו כאילו הוא חירג שומר קישואין משמע דחירג יכול לשמור ונראה דאם היה מלמד תינוקות לא נאמר כאילו הוא שומר קישואין ובשיבר רגלו אם היה עושה מעשה מחט או נוקב מרגליות לא נאמר כאילו הוא שומר הפתח דאם כן לקתה מדת הדין אלא הכא בסתם בני אדם שאין בעלי אומנות: